

Kunnskapsdepartementet

Oslo, 27. desember 2019

Redd Barnas høringsuttalelse til forslag om ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger

Redd Barna ønsker å komme med en uttalelse til ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger.

Redd Barna arbeider nasjonalt og internasjonalt for økt kunnskap om barns rettigheter og bedre samfunnsstrukturer for barn i henhold til FNs barnekonvensjon. Redd Barnas Norgesprogram arbeider for styrking av barns rettigheter og overvåker og bekjemper brudd på barnerettighetene i Norge med særlig fokus på barn i sårbare livssituasjoner.

Å sikre et trygt og godt miljø i barnehager, skoler og skolefritidsordninger handler om å oppfylle grunnleggende rettigheter som alle barn har ifølge FNs barnekonvensjon. Artikkel 28 og 29 slår fast at alle barn har rett til utdanning og at utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, evner og teoretiske og praktiske ferdigheter. Artikkel 19 fastsetter at alle barn har rett til beskyttelse mot alle former for vold, deriblant seksuelle overgrep, mobbing og andre krenkelser.

Redd Barna er glade for ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger. Redd Barna støtter departementets vurdering om at det ikke skal videreføres en egen forskriftsbestemmelse med konkret krav til psykososialt miljø, men at formålsbestemmelsen i § 1 fremdeles formuleres vidt, ettersom dette allerede er lovbestemt igjennom opplæringsloven og ettersom dette blir lovbestemt i barnehageloven jf. høringen om nytt regelverk om barnehagemiljø, som trolig blir innført fra og med august 2020.

Redd Barna ønsker å komme med noen innspill og kommentere på noen av lovforslagene i høringsnotatet.

Krav om barnets beste-vurdering

Redd Barna savner en barnets beste-vurdering i høringsnotatet. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 (1) og Grunnloven § 104. Hensynet til barnets beste gjelder også lovgivende organer og skal derfor være med i departementets saksbehandling. Når departementet foreslår lovendringer som angår barn, plikter de å kartlegge barnets situasjon eller barns behov og man skal konkludere med hvilken løsning som er til barnets beste. Der hvor også andre hensyn gjør seg gjeldende, må det komme tydelig frem hvordan barnets interesser er blitt veid opp mot eventuelle andre hensyn.

Overordnet om barns stemmer om inne- og uteklima

Redd Barna savner barnestemmen i høringsnotatet. FNs barnekonvensjon artikkel 12 slår fast at alle barn har rett til å uttrykke og få vektlagt sine meninger i alle saker som angår dem.

Både inne- og utemiljøet betyr mye for barn både i barnehagen og i skolen. I Norge jobber Redd Barna hovedsakelig ut mot barneskolen, og vi snakker mye med elever om hva de mener skal til for at de skal trives og ha det trygt og godt i skolen, og for at de skal oppleve mer læring på skolen.

Når det gjelder inneklima opplever elever ofte at dårlig luft fører til hodepine og at de sliter med å konsentrere seg i timene. Mange klager også over drikkevannet. Elever som Redd Barna har snakket med, sier at de at de har tatt opp dette på skolene sine, men at de ikke opplever at de blir hørt eller at de ikke får gode nok tilbakemeldinger på hvorfor det ikke blir forbedringer. Mange elever har også en oppfatning om at det er dårlig inneklima fordi skolen eller kommunen har dårlig råd.

«Jeg har ofte vondt i hodet, fordi det er så trykkende luft her.»

Elev 6. klasse

«Vi får ikke lov å lufte for da vil ikke anlegget fungerer. Men du kjenner hvor dårlig luft det er her?»

Elev 6. klasse

For elevene er friminuttene et godt pusterom; for å få tid til å snakke og leke med venner, få frisk luft, og for å være fysisk aktive. Elevene er opptatte av hvordan skolegården er utformet og hvilke muligheter de har for å utfolde seg i lek.

Sikkerhet trumfer ofte leken i skolegården. Noen elever opplever at skoleledelse og lærere er så opptatte av sikkerhet at elevene mistet mulighet til å leke i friminuttene. På flere skoler vi har besøkt er det ikke lov å klatre i trærne, eller leke «kongen på haugen» eller kanonball. Mange elever er frustrerte over at de får færre og færre ting å gjøre i friminuttene, noe de selv mener fører til mer baksnakking, uro og mobbing på skolen. Elever på mange skoler mener at skolegården var mer tilrettelagt for elever på småtrinnet, og at det var for få lekeapparater som er tilpasset elever på mellomtrinnet.¹

En barnehage og skole for alle

Alle barn har rett til å få en utdanning jf. FNs barnekonvensjon artikkel 28. Alle barn i grunnskolen burde få gå på sin nærskole. Redd Barna etterspør hvorfor Bufdirs «Veikart – Universelt utformet nærskole 2030» ikke er nevnt i høringsnotatet, ettersom universell utforming sikrer skolegang for alle uavhengig av funksjonsevne. Ifølge veikartet anbefalte Bufdir at regjeringen skulle bevilge midler til oppgradering og rehabilitering av skoler fra og med 2020, for at Norge skulle nå målet om at alle norske grunnskoler skal være universelt utformet i 2030. Det var ikke satt av midler til dette i Statsbudsjettet 2020.

¹ «Ikke bare si at det kommer til å ordne seg.» Elevers stemmer om trivsel og mobbing. Redd Barna, rapport 2019:36

Vi kjenner til bestemmelsene i Plan og bygningsetaten og til Byggteknisk forskrift (TEK17), som stiller krav til tiltak som blant annet skal sikre universell utforming. Vi anbefaler imidlertid at en forskrift om helse og miljø i barnehage, skole og skolefritidsordninger, skal stille krav til universell utforming ettersom det vil fremme helse, trivsel og læring for alle barnehagebarn og elever. Derfor anbefaler vi en tilføyelse i ny § 4 Helsemessig tilfredsstillende virksomhet, andre ledd:

«Virksomhetens lokaler og uteområder skal være **universelt** utformet slik at de fremmer helse, trivsel, lek og læring. Lokaler og uteområder skal kunne dekke behov for aktivitet og hvile, og forebygge skader, ulykker, overgrep og andre alvorlige hendelser.»

Måltider og spisetid

Redd Barna er glade for at departementet foreslår at også ny forskrift stiller krav til måltider og rammer for bespising, og at dere viser til Helsedirektoratets retningslinjer for måltider i barnehage og skole. Felles måltider er viktig for fellesskapet og for å skape trivsel.² Vi erfarer imidlertid at flere skoler ikke er flinke til å følge opp de nasjonale retningslinjene. Selv om retningslinjene ikke er rettslig bindende, burde skoler følge dem som et ledd i det systematiske arbeidet for å fremme trygge og gode skolemiljøer.

Vi er ofte ute og snakker med skoleelever, og elever er svært opptatte av at de får altfor liten tid til å spise og til å snakke sammen under spising. Mange elever opplever at det er stressende å ha spising, fordi de ikke fikk nok tid til å spise opp matpakka. I mange av klassene som vi besøker, er det var vanligst å se på skjerm mens elevene spiser. Mange elever ønsker varm skolemat, og de mener varm skolemat vil bedre skolemiljøet.³

«Vi må sitte på våre faste plasser, og se på den skjermen og spise, og så får vi kun lov til å snakke sammen de siste tre minuttene før vi må gå ut.»

Elev 6. klasse

Vi ser at departementet ikke foreslår et konkret krav til tid, men heller at forskriften stiller krav om «tilstrekkelig tid og ro til å spise» i § 9. Dette mener vi er fortsatt vil være for vagt med tanke på elevenes erfaringer i skolen. Det vil ikke sikre en god ramme rundt måltidet til barnehager og skoler.

Redd Barna anbefaler derfor at det i ny forskrift stilles konkret krav til tid for spisetid: **minimum 30 minutter i skolen og minimum 30 minutter i barnehage**. Det er også viktig at avsatt tid til spising i skolen, ikke tar fra tiden de har til friminutter, ettersom friminuttene er så viktig for elevenes trivsel, helse og mestring, ifølge elevene selv.

Om renhold og smittevern

Redd Barna er positive til at bestemmelsen om drikkevann videreføres i ny forskrift § 10, og at det nå vil tydeliggjøres at man krever tilkobling til et vannforsyningssystem som leverer drikkevann i samsvar med drikkevannsforskriftens krav. Redd Barna erfarer at mange elever klager over dårlig drikkevann på skolen sin.

² <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/mat-og-maltider-i-skolen/del-1-mat-og-maltider-i-barneskole-og-skolefritidsordning#det-bor-legges-fysisk-til-rette-for-maltid-som-fremmer-matglede-sosialt-samvaer-trivsel-og-helse>

³ «Ikke bare si at det kommer til å ordne seg.» Elevers stemmer om trivsel og mobbing. Redd Barna, rapport 2019:48

Med tanke på elevenes trygghet og trivsel, er vi er også positive til at departementet foreslår at krav til sanitære forhold videreføres i ny forskrift § 11. Elever over hele landet klager ofte over toalettene på skolen, både i forhold til hygiene, men også fordi mange elever erfarer at toaletter ikke har tette vegger og dører, og enkelte elever har også opplevd at toaletter kan låses opp utenifra.

Barnets rett til beskyttelse mot vold og overgrep

Redd Barna er positive til at departementet foreslår at kravet om at virksomheten skal planlegges og drives slik at ulykker og skader forebygges, blir utvidet til også å omfatte forebygging av overgrep og andre alvorlige hendelser i barnehagen. Dette mener vi er en nødvendig og viktig presisering. Vold og seksuelle overgrep mot barn skjer på alle arenaer, også i skoler og barnehager, og forebyggende tiltak vil kunne redusere risikoen for at barn og elever blir utsatt. Redd Barna er også positive til at det stilles tydelige krav om at rutinene skal være kjent for virksomhetens ansatte, barnehagebarn og elever.

Redd Barna mener videre at departementet bør presisere og utdype ytterligere hva som menes med å «planlegge og drive» virksomheten i denne forbindelse, for eksempel igjennom beredskapsplaner, praktiske øvelser og kompetansehevingstiltak for ansatte om vold og overgrep mot barn.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på hvor reglene om sikkerhet og beredskap bør ligge. Redd Barna vil her henvise til høringssvaret fra Barneombudet, og stiller oss positive til at reglene kan flyttes til sektorlovgivningen, forutsatt at kravene ikke blir svakere av dette. På den nåværende tidspunkt mener vi det er nødvendig at dette reguleres i forskriften om miljø og helse.

Om oppfølging av henvendelser og klager

Å kunne fremsette en klage er en sentral prosessuell rettsikkerhetsgaranti. Redd Barna ser at departementet foreslår at det i ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger § 19 første ledd er en bestemmelse som tydelig viser at elever og foreldre kan ta kontakt med kommunen som tilsynsmyndighet, og få en enkeltsak vurdert der, og at dere endrer bestemmelsen om fysisk miljø og klage i opplæringsloven § 9 A-7 slik at henvendelser i enkeltsaker knyttet til fysisk miljø og klager på enkeltvedtak skal følge systemet i ny forskrift om miljø og helse i barnehager, skoler og skolefritidsordninger.

Redd Barna fraråder denne endringen. Vi anbefaler at dere beholder dagens ordning, slik at elever og foreldre sikres en klageinstans uavhengig av kommunen og kan påklage § 9 A-7-saker til Fylkesmannen. På den måten kan man i større grad sikre lik praksis over hele landet og styrke barnas rettsikkerhet.

Informasjonsplikt

Redd Barna er positive til at gjeldende forskriftskrav om informasjonsplikt videreføres, men tydeliggjøres i ny forskrift § 16. Virksomheten skal informere barnehagebarn, elever og foreldre om forskriftens krav til det fysiske miljøet i skoler og barnehager, og om muligheten til å henvende seg til kommunen og retten til å klage til Fylkesmannen.

Redd Barna erfarer imidlertid at barn, elever og foreldre mangler informasjon om barnets rettigheter i skolen, og vi vil påpeke hvor viktig det er å ha gode veiledere til barnehager og skoler, så informasjonsplikten blir i større grad ivaretatt enn det den blir i dag.

Oppsummering

Redd Barnas hovedinnspill i denne høringsuttalelsen er:

- Redd Barna savner en barnets beste-vurdering i høringsnotatet. Når departement foreslår lovendringer som angår barn, plikter de å kartlegge barnets situasjon eller barns behov og man skal konkludere med hvilken løsning som er til barnets beste.
- Alle elever har rett til å si sine meninger, bli lyttet til og tatt på alvor, samt få tilbakemeldinger på hvilke avgjørelser angående inneklima og uteområdet til elevene, som blir tatt i skolen og hvorfor de blir tatt.
- Redd Barna anbefaler at ny forskrift om helse og miljø i barnehage, skole og skolefritidsordninger skal stille krav til universell utforming ettersom det vil fremme helse, trivsel og læring for *alle* barnehagebarn og elever.
- Redd Barna anbefaler at det i ny forskrift stilles konkret krav til tid for spisetid: minimum 30 minutter i skolen og minimum 30 minutter i barnehagen.
- Redd Barna støtter at kravene til rutiner og planer for sikkerhet og beredskap utvides til å omfatte overgrep og andre alvorlige hendelser. Redd Barna mener at departementet bør presisere og utdype ytterligere hva som menes med å «planlegge og drive» virksomheten i denne forbindelse, for eksempel igjennom beredskapsplaner, praktiske øvelser og kompetansehevingstiltak for ansatte om vold og overgrep mot barn.
- Redd Barna fraråder å endre opplæringsloven § 9 A-7 ettersom vi er redde for at dette kan svekke elevenes rettssikkerhet. Vi anbefaler at dere beholder dagens ordning, slik at elever og foreldre sikres en klageinstans uavhengig av kommunen og kan påklage § 9 A-7-saker til Fylkesmannen.
- Redd Barna er positive til at gjeldende forskriftskrav om informasjonsplikt videreføres, men tydeliggjøres i ny forskrift § 16.

Med vennlig hilsen
Redd Barna

Thale Skybak
Seksjonsleder i Barn i Norge

Anne Elin Kleva
Rådgiver barnehage og skole

Signaturene er elektronisk godkjente.